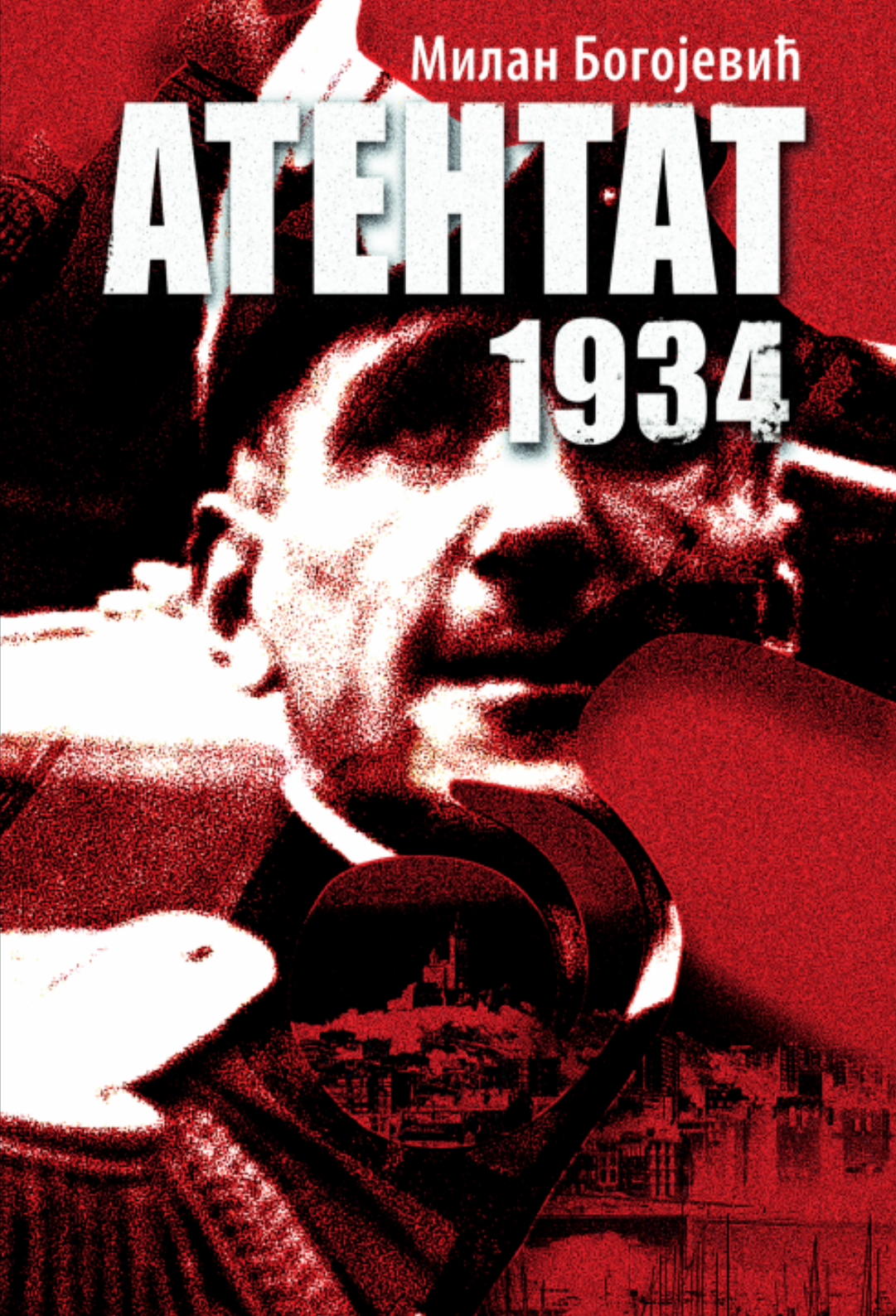

Милан Богојевић

АТЕНТАТ 1934

Милан Богојевић

АТЕНТАТ
1934

Осамдесет година после
1934–2014.

Београд, 2014.

*„Мисли ли ко да нисам свесѣан оѣасносѣи којѣма се излажем?
Ја знам да моѣу да ѣоѣнем. То може да буде несреѣа за мене и за
моју ѣородицу, али ѣо није важно.
Ја нисам на челу државе да седим скрѣшѣених руку и водим
рачуна о свом живоѣу.
Краљ мора да извршава задатѣке.“*

A handwritten signature in black ink, reading "Александар I Карађорђевић". The signature is written in a cursive style and is underlined with a single horizontal stroke.

Н. в. Краљ Александар I Карађорђевић

ПРЕДГОВОР

Мој деда Његово величанство краљ Александар I од Југославије био је заиста изузетан човек и веома способан краљ. Рођен је на Цетињу у Црној Гори 16. децембра 1888. као син краља Петра I од Србије и принцезе Зорке. У време рођења краља Александра династија Карађорђевића била је у некој врсти изгнанства. Мој прадеда је 1858. приморан да се одрекне престола, који је предат супарничкој краљевској породици Обреновића! Млади Александар је био млађи син Петра I, а његов старији брат био је принц Ђорђе.

Пошто су своје рано детињство провели у Кнежевини Црној Гори, и Ђорђе и Александар су се школовали прво у Женеви, а затим на чувеној војној академији у Санкт Петербургу. Крвавим превратом у Београду 1903. њихов отац Петар I поново долази на престо Србије у зрелом животном добу, било му је 58 година, и постаје велики краљ Петар I од Србије. Живот мога деде се драматично променио када се 1909. његов старији брат, престолонаследник Ђорђе, јавно одрекао права на престо у корист свог млађег брата Александра.

Након првих неколико релативно мирних година владавине мога прадеде, када је Србија напредовала, дошли су балкански ратови 1912. и 1913. године. Престолонаследник Александар се у Првом балканском рату 1912. борио као командант Прве армије у биткама код Куманова и Битоља, а касније се 1913. у Другом балканском рату храбро борио у бици код Брегалнице. Није била тајна да припадници краљевске породице Карађорђевић нису били архетипски краљевски војни команданти који су често приказивани како своје трупе шаљу у жестоку борбу, а сами остају на безбедној даљини у позадини. Уместо тога, још од оснивача династије Карађорђевића 1804. сваки члан краљевске породице који је учествовао у бици морао је да је води из првих редова, и то је била преовасходна одлика због које су и до данашњих дана слављени краљ Петар I и краљ Александра I.

Нажалост, успеси у балканским ратовима били су кратког даха јер су након њих уследила застрашујућа крвопролића у Првом светском рату. Иако је српска војска на крају била приморана да се повлачи, она је то учинила тек после серије великих успеха као на Церу и Колубари. Србија је 1915. са остарелим краљем Петром I и престолонаследником Александром претрпела многе губитке пошто су је са свих страна напали савезници Немачка, Аустроугарска и Бугарска. Српска војска се повукла кроз клисуре Црне Горе и северне Албаније на грчко острво Крф, где се реорганизовала. Након регруписања и реорганизовања војска је извојевала одлучујућу победу на Македонском фронту на Кајмакчалану. Српска војска је изнела највећи део коначног савезничког пробијања Македонског фронта у јесен 1918.

А јуна 1916. мој прадеда краљ Петар I пренео је већину својих краљевских овлашћења на свог сина Александра, који је постао званични регент Србије, а 1. децембра 1918. Краљевина Србија званично постаје Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца. Овим чином се Јужни Словени уједињују у једну државу и остварује се сан који су многи делили са мојим прадедом и дедом! Краљ Петар I умро је 16. августа 1921. и мој деда је постао краљ Александар I Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца. Године 1922. оженио се мојом баком, Њ. к. в. принцезом Маријом од Румуније. Имали су три сина: престолонаследника Петра, краљевића Томислава и мог оца, краљевића Андреја.

Сан из кога је настала Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца пастиће од сталне кризе коју су изазвали озбиљни сукоби између различитих политичких партија и етничких група. Ове тензије су порасле до толиких размера да је 1929. након убиства у Народној скупштини и хаотичне ситуације у земљи краљ Александар I приморан да укине Устав, распусти Парламент и уведе диктатуру (Шестојануарска диктатура). Такође је променио име државе у Краљевина Југославија и изменио унутрашњу поделу са 33 области на девет нових бановина, названих по географским обележјима као што су речне долине.

Политичка ситуација у Краљевини Југославији никада није имала прилику да се битније смири, а основни разлог за то су огромни притисци

које је Краљевина Југославија трпела од различитих злонамерних сила изван земље, од којих су неке радиле са све снажнијим фашистичким елементом унутар Краљевине који је радио против краља. Зато је мој деда интензивно радио на пољу спољне политике како би створио одбрамбене савезнике против сила које су за циљ имале ревизију Версајског мировног уговора. Његов први успех била је Мала антанга, склопљена 1921. између Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, Румуније и Чешке Републике. Савез са Француском је склопљен 1927. а следећи савез закључен 1934. укључивао је Југославију, Румунију, Турску и Грчку.

Те 1934. године краљ Александар I био је у државној посети Француској како би ојачао одбрамбени савез против нацистичке Немачке. Али, брутално је убијен у Марсељу 9. октобра заједно са француским министром спољних послова Лујом Бартуом.

Краљева смрт је дубоко потресла целу Југославију и стотине хиљада људи му је одало последњу почаст. Погребна поворка је ишла до краљевске гробнице на Опленцу. Краљ Александар I сахрањен је у маузолеју Цркве Светог Ђорђа, коју је изградио краљ Петар I. У част његових великих постигнућа Народна скупштина и Сенат Краљевине Југославије прогласили су га краљем Александром I Ујединитељем.

Први пут сам на тло Југославије крочио 8. октобра 1991. Међутим, то није била она Југославија коју је створио мој покојни деда већ држава која је њему и нашој породици украдена далеке 1945. када је Тито, нажалост уз Черчиллов благослов, укинуо југословенску монархију! Иако се ово десило у новембру 1945. године, Председништво Президијума Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије је 1947. свим члановима краљевске породице Карађорђевић, који су у то време били живи, одузело југословенско држављанство. Како је краљ Петар II био последњи представник династије који је напустио Југославију марта 1941, од тада ниједан члан некадашње владајуће гране краљевске породице Карађорђевић није крочио на тло Југославије, а посебно Србије!

Пут који је водио до укидања монархије у Југославији био је дуг и, као што је обично то случај, врло болан за све оне који су трпели његове

последнице. Један од најважнијих догађаја који су обликовали судбину Југославије и улогу коју је монархија у њој имала био је бруталан атентат на мога деду Његово краљевско височанство краља Александра I од Југославије 9. октобра 1934!

Први пут сам дошао у моју вољену Србију 1991. поводом обележавања 57-годишњице смрти мог деде у нашем породичном маузолеју на Опленцу. На тој комеморацији сам први пут почео дубље да анализирам живот и смрт покојног краља и да размишљам о свим замршеним нитима које су водиле до последњих секунди његовог живота када га је убио македонски атентатор Владо Черноземски. Сваки метак испаљен из пиштоља Черноземског био је толико политички набијен да би се само на ову тему могле написати многе књиге.

Поред оних очигледних и оних мање очигледних политичких последица које је имало ово брутално убиство, оно је донело и огромну тугу и бол због губитка мога деде коју су осетиле хиљаде и хиљаде људи из различитих делова Југославије. Мислим да не би било неправедно или неосећајно ако кажем да су највећи бол претрпели деца и супруга мог покојног деде. Знам да мој отац, краљевић Андреј, најмлађи од троје деце, никада није преболео смрт свога оца и чак се заклео да ће се осветити усташкој организацији која је имала централно место у ковању атентатске завере! Да би се бар мало разумело зашто је овај губитак био тако велики, мора се знати више о краљу Александру I. Ова тема би испунила стотине страница не само једне књиге, а не само овај предговор.

Мом деди краљу Александру I од Југославије није било непознато да су му претили. Као краљу земље која је објединила народе чије се историје, вере и културе у суштини разликују, није му било тешко да замисли да ће постојати они који би своју будућност могли видети као бољу без моћног лидера који њима влада.

И даље се увредим када чујем неке који тврде да су атентати нешто типично балканско. Сматрам то незнањем. Тужна је истина да је превелики број земаља широм света трпео последице убиства свога лидера у атентатима и истина је да су Србија, а касније Југославија, такође осетиле озбиљну тежину једног таквог подмуклог чина.

Иронично је да је мој деда одбијао да учествује у било каквом јавном наступу уторком јер су три члана породице умрла на тај дан, али био је баш уторак, 9. октобар 1934. године, када је краљ Александар I од Југославије убијен у Марсељу, првог дана своје важне посете Француској на путу за Велику Британију, а као последица политичке и замршене атентатске завере. Министар спољних послова Француске Луј Барту је преминуо због обилног крварења иако тај смртоносни пуцањ није испалио атентатор!

Деценијама након тог судбоносног дана писане су бројне књиге на ову тему али већина њих, што је можда и разумљиво, базирала се на политичком окружењу које је довело до самог атентата, а неки аутори су отишли корак даље фокусирајући се на политичке последице убиства краља Александра I.

Ова књига је другачија! Написао ју је мој пријатељ Милан Богојевић који, иако млад, има дугогодишње искуство у различитим улогама у области заштите лица. Назвати Милана само телохранитељем значило би озбиљно поједноставити његову биографију, знање и стручност. Радио је за председнике, краљевску породицу и друге познате личности у различитим својствима заштите лица и био је актер у великом броју ситуација повезаних са овим послом у светлу у ком их ми, као шира јавност, не бисмо ни приметили. Ми не бисмо обраћали пажњу да ли су на одређеном месту један или два телохранитеља или да ли се неко понаша сумњиво. Нисмо обучени да мотримо на стотину прозора или да приметимо да ли су нас ставили да седимо леђима окренутим зиду или не. Све ове ствари, и још хиљаду других, у надлежности су службе обезбеђења, тако да на крају одговорност лежи на тиму или појединцу задуженом за заштиту лица.

Управо је испитивањем оваквих детаља Милан анализирао догађаје који су довели до 9. октобра 1934. године и тренутке пре и након убиства мог деде и министра Бартуа. Уз доста уложеног времена и истраживања Милан Богојевић је саставио понекад узнемирујући ланац догађаја, виђен из угла обезбеђења, који је довео до преране смрти мог деде и министра спољних послова Француске.

Желео бих лично да захвалим аутору на његовом виђењу ове теме из угла у који нисмо тако често упућени. Такође бих желео да му захвалим на пажњи коју је посветио писању ове књиге уз поштовање и част коју указује краљевском имену мог покојног деде, Његовог височанства краља Александра I од Југославије. Вјечнаја памјат!

Њ. к. в. принц Владимир Карађорђевић

УВОД

Увек када се десе неки велики преломни моменти везани за судбину једног народа, они постају деценијама предмет најразличитијих расправа и анализа.

Ове године се навршава 80 година од једног таквог судбоносног догађаја, који је променио будућност Србије али, како многи сматрају, и будућност читавог света.

Девог октобра 1934. године у 16:20 часова приликом званичне посете Француској убијен је један од највећих владара са ових простора краљ Александар I Карађорђевић Ујединитељ.

Многи писци, историчари, аналитичари и политичари изнели су своја виђења те велике трагедије, а њихове анализе и размишљања усмерени су углавном на политичку позадину краљевог убиства, као и анализе како би изгледала будућност да је могао бити спречен атентат на краља.

Сви они готово да се нису дотакли самог атентата и његовог евентуалног спречавања. У овој књизи моћи ћете да прочитате који су се то велики пропуст десили у организацији заштите краља Александра, како су упозорења о атентату остала без реакције надлежних служби, ко је и како мењао протокол заштите краља, ко су били атентатори и како су се спремали за убиство и на крају како су завршили сви актери ове приче.

Откуд ова књига?

Пошто сам се мало боље упознао са детаљима везаним за атентат, утисак који су на мене оставили пропусти у организацији заштите краља били су толико снажни да сам одлучио да покушам да их све прикупим и ставим све на папир, једноставно речено, да сведем рачуне. Резултат тога поделио сам са принцом Владимиром, унуком краља Александра, и он је предложио да објавимо једну брошуру поводом

осамдесетогодишњице атентата. Међутим, брошура је прерасла у књигу.

Није било лако писати о атентату на краља. Посебну тежину дао је тај јубилеј али и јубилеј везан за Велики рат, 100 година од његовог почетка, који се такође обележава ове године.

У исто време ово је за мене велики изазов. За њега се спремам од 2008. године, када сам почео да радим са породицом Карађорђевић. Много информација и појединости које сам сазнао од директних потомака краља Александра I Карађорђевића олакшало ми је писање и разумевање атентата и времена у ком се он десио.

Ипак, да бих данас извршио једну детаљну и квалитетну анализу атентата на краља, морао сам пронаћи начин да се вратим 80 година уназад, у Улицу Канбријер у Марсељу, место где је краљ Ујединитељ страдао, а можда и који месец раније, када почињу припреме за атентат.

Временску машину сам пронашао у Архиву Југославије и ја им посебно захваљујем на великој помоћи током писања. Тамо сам пронашао много драгоцених докумената и књига које су ми отвориле прозор ка историји и помогле у писању.

Такође су ми доста помогли новински чланци из тог периода, које сам пронашао у дигиталном архиву Народне библиотеке Србије.

Најдрагоценији за ову анализу био је видео-материјал самог чина атентата који је први икада снимљени атентат у светској историји.

Књигу сам покушао да обогатим фотографијама и скицама, посебно самог атентата, како би се лакше схватили битни детаљи и пропусти у обезбеђењу.

БИОГРАФИЈА КРАЉА АЛЕКСАНДРА

Пре него што се позабавимо детаљима самог агентата, требало би се прво упознати са личношћу краља Александара I Карађорђевића.

Краљ Александар рођен је на Цетињу 16. децембра 1888. године у врло скромној вили која се налазила на главном тргу, преко пута краљевске палате. Његова мајка кнегиња Зорка, која је умрла на порођају неколико година после тога, била је ћерка црногорског краља Николе I Петровића и сестра будуће италијанске краљице Јелене. Кум на крштењу био му је, преко изасланика, руски цар Николај II Александрович.

Детињство је провео у Црној Гори и био је поносан на своје црногорско порекло. Тешко је наћи траг утицаја било које личности у образовању принца Александра. Његов боравак у Женеви, где му се отац настанио после смрти кнегиње Зорке, и где је живео скромно као изгнани и сиромашни кнез, зближио га је са демократском атмосфером великог града који је ценио слободу. Швајцарци који су га знали као дете, док је одлазио у школу обучен у тамноплаво одело, са ђачком торбом под руком, причају да је млади Карађорђевић био добар ђак и пријатан другар у игри. Млади принц је васпитаван као дете Женеве. Његов отац је посећивао женевско друштво, био члан многих клубова, стрељачких друштава, посећивао је редовно библиотеке. У кући Карађорђевића, у Улици Бело, читала су се многа дела француске књижевности. Петар Први Карађорђевић, бивши питомац Сен-Сира, храбри поручник „Кара“ из Легије странаца француске војске, своју децу је васпитао у духу љубави према Француској, својој другој домовини.

Отац је желео да Александар осети и руски утицај, па га је послао да школовање настави у Русији, у Пажевском корпусу, у Зимском дворцу у Петрограду, који је био попут правог града. У Русији је Александар стекао много правих пријатеља, често је приман на двор царске породице Романових, коју је посећивао четири или пет пута годишње.

Никола II гајио је нарочите симпатије према њему и младић се већ као престолонаследник за време једног путовања у Русију, заљубио у кнегињу Олгу. Она је своју наклоност према „драгом Србину“ показала поклонивши му комад накита коме се Александар дивио на њеној руци током једног заједничког ручка у двору. Цар се није противио евентуалном браку своје старије кћери и принца Александра. И вероватно би до тог брака и дошло да није било Великог рата и револуције у Русији. Александар је ипак, заувек, сачувао наклоност према Романовима и захвалност према царској Русији која је била заштитница Србије. Своју захвалност је показао прихвативши да се бела руска емиграција настани у његовој земљи. Свети синод је ту нашао уточиште, а царске заставе место где ће се чувати. Многи аналитичари се слажу да је Александар током свог боравка у Русији научио да о својој земљи суди објективно, да схвати значај Балкана у међународној политици и место које Србија има у балканском региону. Он се тамо уверио да појединачне свађе не воде Балкан правим путем.

Судбински преокрет у животу младог принца Александра десило је 1909, када се његов старији брат принц Ђорђе одрекао права наследства престола. Тачније, испади принца Ђорђа су приморали краља да затражи од свог старијег сина да се одрекне престола у корист млађег принца Александра.

Принц Ђорђе се одликовао храброшћу и интелигенцијом, али је био истовремено био врло насмотрен и импулсиван. Час би показивао грубу једноставност, час би се понашао као на страни тиранин: осيون, ћудљив, сулудо одважан, при чему су његова неопрезност и гнев изазвали чак смрт једног од његових посланих. У својој биографији *Истинна о мом животи* принц Ђорђе ту смрт приписује несрећном случају и здравственим проблемима дотичног Колаковића. Након расправе око љубавног писма које Колаковић није однео по наређењу принца Ђорђа на одређену адресу, долази до расправе:

„Губи ми се са очију, издајнице, грекнуо сам на Колаковића и подигао руку да ја ударим. Али, на несрећу, руке су ми биле сипуване шињелом, који још

нисам свукао, ја сам поодио ноћу и снажно одјурнуо Колаковића. Учинило ми се да је посрнуо, али је моја свест била неспособна да то региструје.“

Колаковић је подлегао повредама а принц Ђорђе притиску да абдицира.

Као престолонаследник, принц Александар се припремао за коначан обрачун са Турском. Грчка, Бугарска, Србија и Црна Гора објавиле су 1912. године рат Турској. Александар је имао двадесет и четири године, био је млад, динамичан и витак, носио је наочаре са диоптријом а његов жив поглед, одлучан ход, интелигентно, отворено и насмејано лице освајали су симпатије. Шест година, са кратким прекидима мирнодопског живота, он ће проживети на бојном пољу. Ту се стварно и формирао. Он је пре свега био и заувек остао војник. Уосталом, као и његов отац рођен као војник, имао је осећај за дисциплину, служио се директним, енергичним методима. И касније, кад је био државник, у њему се увек могао видети војник. Замерали су му да државом управља као касарном, ослањајући се на војску јер је она конкретна снага без које не може постојати истинска власт а која је довољна да је осигура. Римљани су говорили: „Држава је јака онолико колико је јака њена војска.“ То уверење је делио и краљ Александар.

Александрова војска је разбила Турке на Куманову, недалеко од Косова поља, где је средњовековна Србија изгубила слободу у Косовском боју. Победа на Куманову била је више од освете угњетачу кога су тешко подносили: она је значила ослобођење од националног комплекса, завршетак епских песама којим се српска душа хранила пет векова и чекала коначну освету. Није било војника који те 1912. године није веровао да је то рат који је значио освету за све поразе.

Победа на Куманову била је први корак ка Александровој популарности у народу. Срби су ношени осветничким жаром стигли до Солуна и окупирали Албанију. Турци су капитулирали а савезници поделили ослобођене територије. Македонију која је била због свог положаја кључна тачка на Балкану захтевали су Грци, Срби и Бугари. Управо због тих различитих жеља и претензија избија Други балкански рат

између Бугарске и Србије. Александар је поново стао на чело војске и успео да потуче Бугаре. Србија је сачувала Македонију а Александар војну славу. Јуна 1914. стари краљ Петар уморан и болестан, преноси краљевске обавезе на престолонаследника Александра, који је проглашен регентом.

Само неколико дана касније догодио се атентат на надвојводу Франца Фердинанда у Сарајеву (28. јуна). Беч је коначно имао повод за оствари оно што је одавно планирао, да коначно казни и покори ту дрску малу Србију.

Аустроугарска упућује Србији срамни ултиматум, који није прихваћен и само месец дана касније почео је рат. Велики рат. Србија је успела, иако бројчано слабија, без муниције, оружја и опреме да оствари неке од најславнијих битака на Церу и Колубари. Међутим, без помоћи савезника и нападнута с леђа од Бугара, српска војска се повлачила ка Албанији. Један део цивилног становништва напустио је градове и села и кренуо са војском из своје отаџбине. Била је зима, кроз албанске планине прекривене снегом није било путева, села су ретка а снабдевање храном и пићем није било могуће. Био је то најружнији кошмар који је Србија икада сањала у својој историји. Читава војска и Влада напустили су територију своје земље. Глад, болест, зима... преполовили су српску војску али и у тим околностима војска је одржавала дисциплину и част војника. О томе сведочи један албански католички свештеник:

„ Сваки би народ зверски кидисао на наш хлеб, без икаквих обзира. Једини народ који је иправи такав пример у историји дао, да је иприслао ипре да умре неіо ли тиућу имовину да дира јестіе српски народ. Такав честиии народ заслужује да му се изађе у сусреіи. Позивам вас у име Исуса Христа да исіунитіе своју хришћанску дужності...“

Регент Александар и краљ Петар делили су судбину свог народа. Повлачили су се са војском по албанским врлетима. Иако је све изгубио, осим остатака своје војске, регент Александар нуди Француској у славној депеши да дође да се бори на француском фронту. „Србије више нема, али њена војска остаје. Спремни смо да дођемо и да борбу наставимо на француском тлу.“

Ипак, француска војска креће на Балкан. Српска Влада се сместила на Крфу, где су војници лечени, храњени и опремани. Ускоро ће се створити солунска војска, која ће убрзо пробити непријатељски фронт наставивши свој победнички пут све до Дунава. Победа савезника је омогућила да се оствари уједињење свих Југословена у једну државу. То је одлучено још 1916. године Крфском декларацијом, када је Србији признато право да присаједини аустроугарске територије настањене Југословенима. Коначно 1. децембра 1918. године створена је Краљевина Срба Хрвата и Словенаца, са принцом регентом Александром Карађорђевићем на челу. До тог 1. децембра 1918. године принц регент Александар водио је ратове, а сада, па све до смрти, водио је ништа мање округне и велике политичке ратове. После смрти свога оца краља Петра I проглашен је 1921. за „витешког краља ујединитеља” Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца.

Краљ Александар I оженио се 1922. принцезом Маријом Хоенцолерн, кћерком румунског краља Фердинанда I и краљице Марије, принцезе од Велике Британије и Ирске. Краљ Александар и краљица Марија имали су три сина: Петра, Томислава и Андреја. Деца краља Александра добила су имена по типичним именима за чланице Краљевине Југославије. Петар као типично српско име, Томислав хрватско а Андреј словеначко. Из овог податка видимо да је краљ Александар жртвовао своје личне наклоности интересима државе.

Интересантан је опис краља Александра који даје француска новинарка Клод Елан 1929. године, када је краљ имао 41 годину.

„Иако је био изразито леп, његове наглашене црте, његов поглед изузетно живахан и смео и посебно шармантан осмех, истовремено дубок, наглашен, људски и слободан, који сам учила само код њега, чинили су га привлачном појавом. Као и његови официри и војници, он оставља утисак да је рођен у униформи, а цивилно одело носи само за време лова у Словенији. Да ли је био висок? Он делује високо јер упркос видљиво повијеном телу, које је излагао тешким ратним и физичким напорима, као комадант војске, он се држи

право, при чему главу бабацује мало уназад, без и најмањег трага неке ароганције. Краљ је био кратковид, што је његовим смеђим очима придавало израз благодати. Чврста брада без грубих црта није била брада која пробија напред већ брада човека који се опире. Велика уста делују неочекиваним шармом спремна да покажу, кад му задрхти горња усна некако удесно, једну сензибилност без милости и за себе, и за друге. Онај ко има таква уста мора умети да региструје најблаже таласе симпатије или непријатељства, а широко и високо чело потврђује да примљени утисци остају, да се учињена услуга или лош поступак никада не бришу из краљевог памћења. Верност и кивност. Александар се не тужи увек на ударце: он никада не заборавања и да их узврати. Само воља, у служби луцидне интелигенције која све жртвује великим интересима, наводи краља да занемари своје симпатије и антипатије. Он има широку интелигенцију, изузетно је покретљив, суптилан и постојан, смеле душе чије је природно обележје јунаштво које сеже до самозаборава, чији је мистицизам веома реалан. Он је био и скептик, искуство са људима учинило је да изгуби добар део своје поверљивости, он није био човек који се превише повезује и говорило се да је био строг и према себи, и према другима...“

Краљево здравље било је нарушено због скоро деценије ратовања. Још од младости је патио од стомачних болести, које су га пратиле готово целог живота и доприносиле његовој нервози: он на брзину једе, на брзину се забавља. Огрубео у ратовима, спреман на сва решења, па и на она најрадикалнија, умео је ипак да се насмеје од срца, да испољи нежност према својим синовима. На фотографијама се може видети насмејан са својом породицом. О краљевом слабом здрављу, из разумљивих разлога, у јавности се није говорило. Он сам није скривао да је забринут и потиштен због тога. Британском посланику Хендерсону говорио је да пати од крварења (вероватно чир на желуцу) и да због тога сваког септембра одлази у Нишку Бању на лечење термалним водама са лековитим дејством. Узрочницима обољења сматрао је своју нарав и исцрпљујући рад.

Митрополиту Дожићу, који је половином септембра 1934. године разговарао са краљем, изгледао је страховито изнурен. Пушио је цигарету за цигаретом, француски „голоаз“, на који се навикао још за време рата на Солунском фронту, и није их мењао иако су биле једне од најјачих цигарета. Цигарету је пушио само до пола, па је нервозно гасио и узимао другу. Често је, док је говорио, знао да запали цигарету, па је онда остави и узме другу.

Имао је слаб апетит. У дворској архиви сачуван је режим исхране краља, који су лекари преписали као дијетални јеловник. У њему је наведено да треба што чешће да узима оброке (пет пута дневно), а списак забрањених јела много је већи од оних дозвољених. Постоје неке информације које је касније потврдио и краљевић Томислав, син краља Александра, да је краљ боловао од карцинома желуца и да су му лекари предвиђали још шест месеци живота пред сам пут у Марсељ. Он је навео да му је краљица Марија рекла да су лекари после обдукције у Француској потврдили да је имао смртоносан карцином желуца.

Краљ Александар је био дубоко религиозан, као и сви Карађорђевићи, што је било својствено и црногорским владикама, од којих је водио порекло. Према сведочењу дворског ђакона Лонгина, не само да је од ране младости редовно одлазио у цркву већ је његова соба била права капела, са иконама, крстовима и јеванђељем крај узглавља. За верских празника, у свом дому се строго придржавао церемонијала и народних обичаја, што се нарочито односило на прославу Божића. Краљева побожност свакако је била један од најважнијих разлога што се целог живота бавио хуманитарним радом. Сматрао је својом дужношћу да оно што је добијао од државе или стицао својим радом на неки начин врати народу. Чинио је то одвајајући средства за школовање и усавршавање младог нараштаја, помажући материјално слабе. С друге стране, он је попут средњовековних српских владара и велможа подизао храмове и обнављао старе богомоље. Дуга је листа краљевих фондова, задужбина, добротворних установа, стипендија, прилога и потпора.

Краљ Александар био је уверен да Карађорђевићи треба да наставе династију Немањића – на гримизном зиду манастира Жиче нису, по

старом обичају, поново отворена и зазидана врата за новог миропомазаног краља. Александар је одбио да се крунише на тај начин. Када се узме у обзир да је то претходно учинио његов отац краљ Петар I Карађорђевић, онда је све још нејасније. Неки извори наводе да је краљ Александар имао амбицију да постане цар и да се онда крунише по српским обичајима.

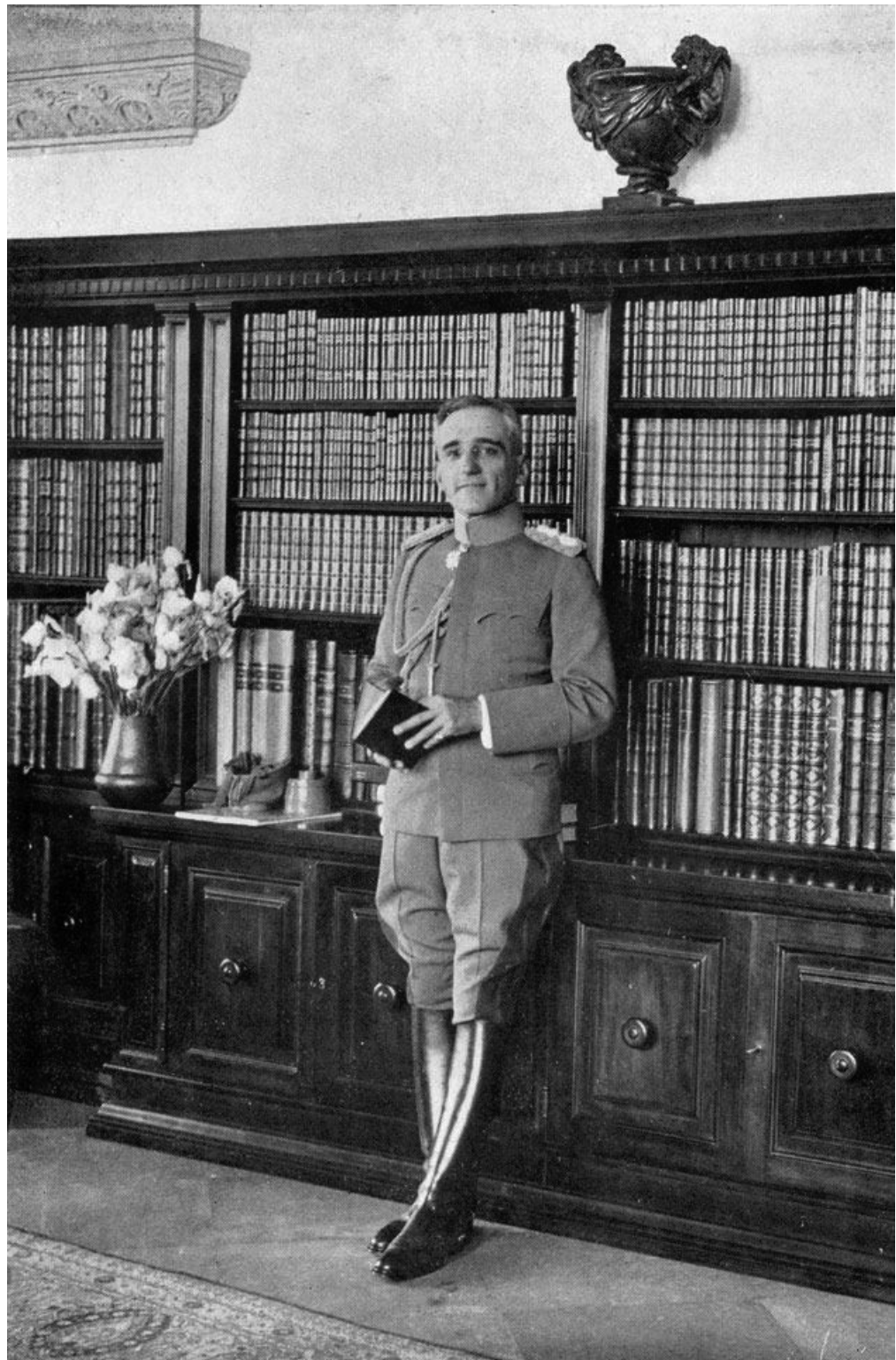
Добронамерни људи прижељкивали су ту царску круну још од времена ослобађања Косова: „Ми чекамо цара“, писао је 1912. године песник Владислав Петковић Дис. Таквих предлога је заиста било. Угледни научник Казимировић је на Ускрс 1929. године упутио званичан предлог за царско крунисање и образложио га историјским, политичким и државним разлозима.

Александар је владао већом територијом од оне којом је владао цар Душан, Косово је ослобођено и враћено у састав српске државе с њим на челу војске. Свесрдним залагањем краља Александра обновљен је рад Пећке патријаршије. Осим ових разлога, наводи се и чињеница да би крунисањем за цара Југославија добила много већи углед и поштовање у свету али и ојачала унутрашње јединство. Предлог није наишао на посебан одјек. О њега су се оглушили и краљ и Влада. За време своје владавине, тј. после убиства у скупштини 1928. године, краљ Александар, не видевши излаз из политичке кризе, уводи лични режим. Суспензија устава и увођење личног режима нису у суштини били ни новина, ни реткост у Европи и свету. Укинута је слобода штампе, уведен Суд за заштиту државе, ограничена права окупљања и удруживања, ограничена независност судија, а проширена надлежност полицијских власти. Било је, несумњиво, строге репресије, самовољних хапшења и сурових пресуда.

„Никакво друго решење нисам могао да нађем. Могао сам да ампутирам Хрватску или пак да укинем Видовдански устав“, говорио је митрополиту Дожићу. **„Многи ме критикују и пребацују ми да не волим демократију као мој велики отац. То је лако рећи и критиковати, али у свему томе има велике разлике. Мој отац је лако**

владао по демократским начелима у Србији. Били су сви Срби и вера им је била иста. Није било никаквих разлика, а још мање разлика. Мој отац није имао главобоље као што их сада ја имам на сваком кораку, где су се ствари страховито искомпликовале. Све наше покрајине носила су различита обележја, која су се разликовала једна од других.“

О истинитости Краљевих речи говори и попис из 1931. године у Краљевини Југославији где је живело око 13 милиона становника, по вероисповести: 48,70% православаца, 37,45% католика и 11,20% муслимана.

О АУТОРУ

Милан Богојевић је рођен 1981. године у Попинцима.

Завршио је средњу војну школу и Факултет информатичког менаџмента у Београду.

Члан је међународне организације телохранитеља „ИБССА“.

Уредник је и веб-странице посвећене Милунки Савић.

Књига *Агентшајн 1934.* дело је настало поводом 80 година од атентата на краља Александра у Марсељу, и уз договор са унуком Њ. в. краља Александра I Карађорђевића, принцем Владимиром Карађорђевићем, који је и написао предговор.

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР.....	7
УВОД.....	13
БИОГРАФИЈА КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.....	15
ПРЕТЊЕ ПО КРАЉЕВУ БЕЗБЕДНОСТ.....	25
КОМУНИСТИ, УСТАШЕ И ВМРО.....	27
КОМУНИСТИ.....	27
УСТАШЕ.....	34
ВМРО-УНУТРАШЊА МАКЕДОНСКА РЕВОЛУЦИОНАРНА ОРГАНИЗАЦИЈА.....	44
ОРГАНИЗАЦИЈА БЕЗБЕДНОСНИХ СЛУЖБИ.....	47
ПОЛИЦИЈА.....	48
ГАРДА.....	51
ПОЈАМ ОБЕЗБЕЂЕЊА ЛИЦА.....	56
ОБАВЕШТАЈНА СЛУЖБА КРАЉЕВИНЕ.....	62
НЕУСПЕЛИ АТЕНТАТ У ЗАГРЕБУ.....	67
АТЕНТАТ У МАРСЕЉУ.....	73
ПУТ ДО МАРСЕЉА.....	73
ПРИПРЕМА АТЕНТАТОРА.....	84
ПРИПРЕМА ПОЛИЦИЈЕ.....	94
УБИСТВО КРАЉА.....	97
МИСТЕРИЈА БАРТУОВЕ СМРТИ.....	117
СУДБИНА АТЕНТАТОРА.....	121
МАЊЕ ПОЗНАТИ ДЕТАЉИ АТЕНТАТА.....	125
ОРУЖЈЕ КОЈЕ ЈЕ КОРИШЋЕНО У АТЕНТАТУ.....	134
ПОВРАТАК ПОСМРТНИХ ОСТАКА КРАЉА.....	136
САХРАНА КРАЉА.....	143
ПОГОВОР.....	147
О АУТОРУ.....	151
ЛИТЕРАТУРА.....	153